

Изази Суботом. Цијена: за ПРВУ ГОРУ и АУСТРО-УГАРСКУ (с БОСНОМ и ХЕРЦЕГОВИНОМ) на годињу 6 ф., на по год. 3 ф., на четврт године 1 ф. и 50 новчића. За све остале земље у ЈЕВРОПИ и АМЕРИЦИ: на годињу 20 франака, на по године 10 франака, на четврт године 5 франака.

ГЛАС ЦРНОГОРЦА

ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

Претплата шаље се у плаћеним писмима непосредно администрацији «Гл. Црногорца» на Цетиње, а може се и картом упутницом на пошту у Котор. Дописе шаљу се уредништву. Рукописи се невраћају.

За огласе плаћа се од реда 5 новч. За огласе веће и на дуже вријеме мање.

ЦЕТИЊЕ, 25. Јануара.

Иза извршеног преустројства државне управе приушло се лани свом ревизији к задатцима унутрашњим. Цјелокупна држава црногорска са свијема потребама својим лебдјела је сваком пред очима. У главноме имало се на уму, да се Црна Гора издигне на мало вишу висину, да се отисне од свога првобитног патријархалнога стања, да узме на себе облик модерних јевропских држава но да јој ипак темељ и дух и значај остане црногорски.

Но прво питање, с којим су се при том послу државни трудбеници црногорски сустрели, било је најтеже: с ког краја да се почне? Потреба је било читав неброј, а једна је неодољива од друге, а свака хоће да буде подмирена, ако се жели да се држава уздигне изнад свога дојакошњег нивота.

Најтемељнији је разлог био, да се почне с подмирењем оних потреба, без којих се ништа друго постићи не може, без којих је свака друга мука узалудна, без којих се, баш и да би било средства, ништа извести не може.

Дакле међу свијем унутрашњим потребама државним осјетило се, да су онајпрешнија добра саобраћајна средства, т. ј. добри путеви.

Црна Гора била је од Косова па до наших дана одсјечена од цијелога свијета: једно острво од камења, ком није било пристапа са стране и из ког је излаз био посве тежак. На том каменимом острву Црна Гора хранила је кроз пет вијекова и заљевала крвљу својих јунака драги аманет, који је понијела са Косова из гробнице царства српскога: слободу српску и независност.

Црна Гора достојно је ријешила задатак свој.

Данас пак наступиле су друге прилике. Црној Гори ваља да изиђе из свога каменитог оквира и да ступи у коло осталих јевропских држава. Црној Гори ваља да изнутра изиђе своју државну зграду и да је уреди тако, како ће она бити својим синовима драга постојбина не само слободе и независности, него и просвјете и благостања и уљудности.

Тога ради нужно је било да се Црна Гора изведе из своје камените осаме и да ступи у ближи додир с осталијем свијетом. То се пак може постићи само помоћу добријех путова

Увидјело се с мјеста, чим се почело мислити о унутрашњем препорођају Црне Горе, да се без добријех путова ништа не ће моћи учинити, дакле да је то једна од првијех и најпрешнијих потреба. Без тога се не би могло отпочети ништа друго, јер све што нам за унутрашње уређење Црне Горе треба, сав спољашњи материјал који се за то овдје тражи да буде у нашем духу прерађен и за наше околности удешен, мора се доносити са стране, а без добријех путова не би се могао доносити из би морао остати пред оним природним, колосалним бедњима и капијама од камена, које окружавају Црну Гору.

Увиђајући то све најбоље, влада Њ. Височанства Књаза нашег и Господара настојала је прије свега, да се према трговачким и народно-привредним потребама земље сагради кроза сву земљу мрежа од добријех путова, који би како Црну Гору с осталијем свијетом тако и поједине

крајеве њене, једне с другима, повезивали.

Као што је познато, Црна Гора није имала до данас ниједнога пута, који би био практичан за кола. А кад се изведе онај план, по којем се израђују нови путеви у Црној Гори, она ће бити испрекрштана таквијем путевима, којих ће дужина износити на својих 250 километара и који ће не само међу собом повезати сва знатнија средишта трговине и промета у Црној Гори, него ће стојати и у свези с путевима који воде на иностране пијаци. Цијеле прошле године, већ до под саму зиму, радило се на градњи тих путова, а и данас се ради на оној страни од мора (на Суторману од Бара к Виру), која је мање изложена непогодама зимњег времена. До овога часа није још ниједна пруга израђена са свијем у појединостима својим тако, да би се могла предати јавној употреби; но главни посао већ је скоро свуда отпочет, пруга од Котора до Цетиња проваљена је са свијем; од Цетиња до Ријеке учињен је с успјехом и за кратко вријеме први почетак; исто тако од Бара к Виру. Ако Бог да среће и благослова, почеће се радња и на осталијем пругама: од Буковице до Даниловаграда и од Плавнице до Никшића.

Да Црној Гори није лако градити тих путова, то ће знати сваки, коме је позната крајња оскудица у материјалним средствима, с којима се тако рећи сваки дан бори наша малена држава. Кад се још к томе на ум узме, да нас је лани баш са свијем омахнула година и да смо се морали борити управо за хљеб насушни, онда се чудом чудити морамо кад помислимо колико је само на овој грани државне радње урађено у тако злочестој години. Занемарујући резултат, којима се Црна Гора подичити може, и, чини нам се, само је у Црној Гори код толиког прегнућа озго и толико добре воље оздо могуће, да се под тако неугодним околностима тако што постигне.

Како рекосмо, ако Бог да среће и ако нас какви ненадани догађаји не помету у нашим подухватима, радња око путова наставиће се и ове године и можда ће се, с божјом помоћу, великим дијелом ове године довршити. Тек овдје нек је толико речено, да с омијем, што је лани на том пољу урађено, можемо бити задовољни.

У свези с овом радњом око путова ваља напоменути, да је рађено на помножењу и усавршењу наших поштавских и телеграфских знања, која такође спадају у ред саобраћајних средстава. До ланске године немасмо него једну једину пошту на Цетињу; данас их имамо на Ријеци, на Виру, у Бару, Подгорици и Никшићу, дакле у мјестима, која највише живост показују у трговини и промету. Поште ове раде већ у велико, па и ако на први мах резултати нијесу Бог зна како сјајни, временом ће и та грана државне радње живље прорадити и не само државној каси него и народу велике моралне и материјалне користи донијети.

Исто тако, ланске године, помножене су у Црној Гори и телеграфске станице, нарочито у ново задобивеним крајевима, јер у старијем варошима Црне Горе постојала су и до потоњег рата телеграфска знања. Тако су лани отворене нове телеграфске станице: у Никшиће, Горанско, Пиву, Колашин, Бар,

на Пристан, а разумје се да су проградиле и оне у Подгорици, Спужу, Жабљаку, кад су се ти градови предали Црној Гори. Исто је провучена жица и до Андријевце са дневном и поћном службом, која ће се одатле продужити даље у Плаво и Гусиње, кад се једном ти крајеви предаду Црној Гори.

Разумије се, да би се у државној установи наших пошта имало још доста којешта дотјеривати, поправљати и усавршавати. Нарочито ваљало би, по нашем мишљењу, код наших пошта завести тако зване варте дописне, које су велика олакшица публици а знатну добит доносе државној каси; за тим поштанске повчане упутнице, воје служе на велику олакшицу у промету и преносу новца, нарочито ондје, гдје, као код нас, оптјече новац теретан и волуминозан; на пошлетку могле би се код наших пошта завести и паплате у паточ (ривалсе, Nachnahme) како за унутрашњи саобраћај тако и за обрт с иностранством. Све би се то дало завести лако и без велике трошка, а толико прије, што је наша држава већ ступила у свјетски поштански савез, чији би јој централни орган при завођењу тих устапова много на руку ишао.

И телеграфи наши, премда иначе раде уредно и правилно, могли би се зановити и оснажити по неким корисним и циљесходним установама, међу које би и, пр. спадале телеграфске повчане упутнице вако у унутрашњем тако и у саобраћају са иностранством. Но тога ради нужно би било прије свега, да и наша држава ступи у међународну телеграфску заједницу.

Ово су тек само просте напомене а наша влада знаће и више и боље шта јој ове и идућих година чинити и предузимати ваља за унапређење наших државних пошта и телеграфа.

На пољу народне економије, полске привреде и финансије чињени су прошле године такође неки покушаји но, на жалост, нијесу угодил жељеним плодом, не с наше кривице него из узрока које уклонити није лежало у нашој власти. Сви трудови и сви напори, који су на то положени били, бише покошени у млијеву љетовњом жетом, која нам сагори све усјеве и с њима сав над наш на скономско напредно поступање; па не само то, него нам иста немилост неба навала на плећи тешко бреме велике бригае за свакидневни хљеб, и мјесто обилатог благослова пушти међу нас грозну авет глади. Но, хвала буди очинском старању љубљеног владоца нашег, народ је бар од те грозне авети спасен и како тако прехраниће се „док се гора не одјене листом а земљица травом и цвијетом.“ А тада ваља ће се и на нас насмијати добар геније наш!

Исти узроци, који су нам у свему другом сметали, уклонили су ланске године и овај точак на којем се вози просвјета. Ако игдје, на том пољу било је и горе и доље ревности, воље, готовости на жртве, а, колико је Бог дао и злехуда срећа наша, и спремијих снага. Али све забавља! Брига за одржање голе нагезијеностице и душе у носу отисла је све друго на страну. Па ипак, поред све те невоље, урађено је и на том пољу, колико се год могло. Ту нам је прије свега споменути закон школски, који је шкоство и наставу у Црној Гори, унесавши у њу начела обавезности и бесплатности у основној настави, издигао на висину, на којој се налази основна школска настава у најнапреднијим земљама. Осим тога изра-

ђен је стручно и систематично план једноставни за школску наставу у цијелој Црној Гори, учитељско особље распоредило је цијела сходно према захтјевима мјестним а с обзиром на постулате педагошке, израђен је и један дио књига за основне школе, набављана су понека учевна средства, направљане су неке школске зграде и т. д. Кад се к томе још дода, да је надзор над школама преко постављеног органа извршаван тачно и савјесно, онда, одбивши на несрећну годину оно што се није могло постићи, можемо с добивеним резултатима у минулој години задовољни бити. Нарочито квантитативни успјех наших школа, који сваке године све већи бива, пружа најјемство с једне стране за добар напредак наших наставнијех снага, с друге стране за богату ризицију сјајнијих талената, који леже скривени у подматку нашег. Нек нам само Бог милостиви покљони неколико берићетнијех и мирнијех година, да можемо расплагати с више средстава новчанијех и употријевити их на школе, па ће се успјех наших трудова око просвјете показати и квантитативно, т. ј. и количиним новооснованијех школа и количиним пробретенога знања!

Остаје нам да још један општи поглед бацимо на минулу годину, па да се онда растапемо од ње.

О спору због Плава и Гусиња и о свему, што је око тога вјештином дипломатском намотано, писало се већ толико и у овом листу и по свијем новинама јевропским, да би се скоро морала жалити свака ријеч, која се још даље на то троши.

Ствар је сама по себи јасна, да већ јасније не може бити; и да се у њу нијесу е пола унијеле свакојаке летке засноване на рачунима егзистенцијалних фактора, који држе да им лежи заложен неки интерес у рјешењу тога питања, оно би се већ давно ријешило онако како треба, и свијет би данас исто тако слабо разабрао и мало што знао о врглетним шновима Проклетитије и Пакленог Врха, као што је и до данас слабо што знао и разабрао о њима.

Како рекосмо, ствар ова освјетљена је у новинарству већ са свијех страна, па већ и најзакључанији противници Црне Горе нијесу имали толико црна образа, да Црногорцима одреку јасно право на Плаво и Гусиње.

Но има један моменат, који у толиком збору о овом питању још није истакнут ни с једне стране, а заслужује да се нарочито приближи, јер служи за карактеристику данашњег рада јевропске дипломатије.

Кад је рјешење источног питања са крвавог поља, на ком су мученички и вијековима нападени народи пролијевали крв за слободу и независност своју, пренесено на зелени сто, око кога су крај вруће пећи сјели сити и бијесни дипломати јевропски, тада су се и оне малене државе на балканском полуострву, којих се рјешење овога питања највише тиче, јер од њега зависен опстанак и будућност њихова, — тада су се и оне молиле да буду преко својих заступника представљене на јевропском вијећу, да би могле ту заступати своје посебне интересе.

Али велики и силни, гледајући на кале и ситне преко рамена, не хтјеше их припустити ни на праг од вијећнице, гдје се ковала судбина источнијем народима. Они узеше под заштити или боље рећи под монопол сву бригу о тим народима и не допушташе никоме другом права, да се у њихову радњу умјеша.

Како тако, они скуваше мандару и понудише је сваком да куца. Што је њих неколико за зеленим столом урадило, то назваше: воља Јевропе, и тој вољи има се свако покорити. Дјело берлинског конгреса — дјело је уговорача његовијех, дјело оних сила које су они заступали на том конгресу. Одговорност за тај уговор као и за свестрано изведење његово има

Аустро-Угарској инаугурирати овај правац спољашње политике, који је барон Хабнер у својој бесједи бар наговјестио. А то се мора сажаљевати како у интересу саме аустро-угарске монархије, тако и у интересу источних народа.

Политички преглед.

По новинама у Аустро-Угарској проносе се гласови, да ће садашње министарство Тадеово одступити и да ће се нови кабинет саставити из чланова деснице. Ове гласове оповргла је, истинна, званична штампа, но тим није у јавном мишљењу ни најмање потресена вјера, да ће садашњи министри уступити своја мјеста другима. Како неки листови пишу, министарство ће се само понути у смјеру деснице. Све фракције деснице сложиле су се у том, да праве влади одлучну опозицију у предлогу њеном за одобрење босанског кредита, ако влада не би пристала на то, да се кабинет попуни члановима деснице. Поглавита се држи, да ће Стремајер, који сада заступа и министра просвјете, одступити са управе тога министарства и да ће задржати за себе само министарство правде, а за министра просвјете да ће бити наименован ко год из деснице. Но не само то, него се мисли да ће иступиити и Хорт и Корб и Хертек, а за министра финансије да ће бити наименован Чех Клам-Мартинић. Још се поговара, да ће кроз краће или дуже вријеме и сам министар иностраних дјела Хајмерле одступити, а на његово мјесто да ће доћи барон Хабнер, који се својом потониом бесједом у делегацији аустријској много допао вишим круговима.

Да ли су сви ти гласови на истини основани и колико ће се од свега тога обистинити, то не ћемо овдје да испитујемо. Тек толико стоји, да садашње коалиционо министарство није него пријелазно и да ће оно морати уступити своје мјесто омијема, које најновија политична струја у Аустрији потискује напријед, а то су елементи народни, конзервативни, феудални, унтрамонтански, на које круна као на представнике конзервативних начела, хоће у напредак да се ослони.

Иначе занимају се у Аустрији чешким меморандумом, у којем су Чеси изложили шта све траже од монархије као своје право. У своје вријеме новине су говориле о овом меморандуму широм, и са своје стране, па и са омијех страна које никада нијесу пријатељвали Чесима изјављено је, да су чешка потраживања најумјеренија. Сад је тај меморандум подвргнут званичној расправи. Преговори се воде између партија и партија. Нијемци чешки спремају свој против-меморандум, у којем ће се, трудити да докажу, како је то неправично да мањина немачка у Чешкој нема сва права над већином чешком.

* *

У Угарској на дневне поме је реду у сабору: расправа о корупцији. Имају богме и рашта расправљати о томе, јер у друштву мађарском, па разумије се и држави њиховој, завладала је у највишим и најнижим круговима повареност као и гдје. Тога има, дакако, свугдје у свијету но у тој мјери и у том степену једна да

с неруке, онда се и очи дјетње упропасте. Колико нам је даље дјеце умрло од саме ретике, и то тек што изађоше из школе?

А јесу ли болести које се у таквим школама добијају — судбина, — или су бар школе дјело руку наших, или бар њих можемо уредити онако као што захтјевају закони о чувању здравља!

Узмите сад још наше сеоске школе. Мало има села која имају школу у својој средини, него дјеца из више села, која су често неколико сахага далеко од школе, понесу хране колико им треба за недељу дана на остани цијелу недељу дана у школи. У соби у којој спава та гомила дјеце, не само да нема ни четвртину потребне количине ваздуха, него у тој соби стоје дјечје хаљине, које често нијесу ни мало чисте, ту им стоје калави опанци, ту њихова цијелокупна храна за 7 дана. Ако је који од вас, честита господо, имао прилике да уђе ноћу или пред зору у ту собу гдје тако нагомилани ђаци сеоских школа спавају, њему не ће бити нужно доказивати, да су те ђаке спаваоцице узрок многим губитцима нашега народа.

Ал рецимо да је дијете, чији смо живот почели да пратимо од рођења, прекуцало све те опасности, да је међу оном срећном мањином која је још у мајчиној утроби наслиједила од својих изузетно крвних родитеља толики мраз здравља, да се имају још чиме трошкарити. Сад је сеоски дечак већ почео да ради све пољске радове, он оре, копа, сије, окопава виноград, жње, врше, цијепа дрва и т. д. То су све тежки тјелесни радови, који у јасно треше снагу. У таквом начину живота може се очувати здравље само на један начин, ако је храна радевичка и по

ће и гдје бити толика повареност. Ту су провјерења, утаје, злоупотребе, каквих ријетко гдје има. Због тога је граф Зичија државни подсекретар у министарству Тисину, који је у новинама обијеђен био да је неке новце гуђе провјерио (еуеми-стичан израз за шокро), морао дати оставку на своје сједиште у доњој кући. Најпријенији пријатељ данашњег угарског министра-председника, посланик Варадија, био је принуђен да иступи из либералног клуба, због тога, што је тај велики патриота мађарски трговао с аустријским орденима. Министар финансије Сапарија морао се разбољети, и ма да је опет оздравио, нема га још никако у сабору. У новије вријеме опет потегле су новине министра просвјете Трефора пред суд јавности, бијеђени га да је рђаво управљао фондовима римо-католичке цркве.

У овим нападајима на министре и више чиновнике државне највише се одликовао Верховај у своје листу »Мађарор-саг«, који је с тога стекао добар глас код нижих слојева народа, но за то је опет његов уредник платио тешком раном, коју му је задао у двојоју један мађарски великаш. У слијед тога настале су у Пешти познате гунгуле, о којима смо у своје вријеме јавили, а сада су опет гунгуле са улице прешле у сабор. Ту се сад на дугачко и на широко води дебата о корупцији и доказује се како је цијело друштво угарско растурвано, па наравно ко би други био томе крив него влада. Да влада велики, можда и највиши дво кривице због тога на себи носи, то увиђа и оно мало зрелих и увиђавних људи међу Мађарима, но исто тако увиђају ти људи да то зло има своје врело у цијелој политичкој и друштвеној системи, на којој је утемељена угарска држава, дакле да се без измјене те системе не може на поправку ни помислити, па ма се још толико бесједа у сабору и ван сабора држало. Но што поједини увиђају, то не може да види мнозина заслијепљена фантастичним сањаријама о величини мађарскога глобуса.

* *

Изазланик Србије, г. Марић, који има преговарати с Аустро-Угарском због жељезница и трговачког уговора; већ је стигао у Беч, и како бекчи листови јављају имао је први дужи састанак са министром Хајмерлом. Пештански »Лојд« поводом тим хоће да зна, да су унутрва и дуомоћства, с којима је г. Марић у Беч изашао, таква да он може формално погледу склопити с Аустро-Угарском. За основу преговора узета је погодба берлинска од 8. Јула 1878 и записник који је прошле године састављен са министром Алимпићем. Ако би Србија — тако вели поузаник пештанскога »Лојда« — имала што да примјети против појединих одређења тога записника, томе ће се по могућству дати праваца. Главно пак, на што Аустро-Угарска сву важност полаже, састоји се у том: да се прикључак жељезнички код Биограда, ако не прије а оно у исто доба осигура кад и свезе на јужној страни, да се питање о тарифи уреди без да би се тимем хтјело типати у право самоопређења које Србија остаје недируто за одређење тарифе на пругама жељезничким кроз своју сопствену земљу, и најпослије да се коначно утврди рок када жељезнице имају бити готове, јер да жељезнице могу бити готове за три

количини и по каквоћи толика и таква, да и накнади све оне честице у тијелу које су радом утрошене. Ако се поквари равнотежа између примања и трошења снаге, онда се најприје потроши све сало што га има на тијелу, па онда се богме почну тропити и они дијелови тијела без којих се не може радити никакак тежак посао. А како се храна наш тежак? Сувом пројом или качамаком, луком, паприкама, кунуом, пасуљем и с нешто бијелога смока. Ријетки су дани кад он има »и овнујскога меса дебелог«, а још ређи су они гдје он има говењине или куваних јех јела. Ако се о крсном имену или о другом каквом празнику и весељу поједе који габаница, то је све. Али узмите обичну свакидашњу храну нашега тежака, подајте је једном хемичару нека види колики је проценат у њој оних честица, које су права храна, па ћете се увјерити да здравље нашега тежака мора да пропадне прије, него што дође у године зрелог доба.

Па кад нашем сељаку храна не ваља да ли му је барем одјело боље? Жалосно му је одјело! О Илину-дне кад су највеће жеге и о св. Јовану када камен пуца од зима, већина их је једнако обучена: кошуља и гаће, тозуци и јелече, фес и опанци. У зиму придође, али и то не код свакога, гуљче; само газде имају зими вуњене чакшире и чизме. Од како има народне војске види се зими на њима и по који прозачни шивел, ако не претпоставе да њиме покриву товар на колима да не кисне, а већ што ће сами покиснути до костију то не мари. Варшани умотани у своје фланере и бунде зми, не могу да се начуде и да се парадују »како се наш сељак очелачио.« Помисли-

године почнућу од 8. Јула 1878, то се већ сада не мисли ни на једној страни.

* *

Између порте и енглеског посланика Лејарда води се још једнако полемичка прениска због познате ствари оце Ахмета Тефика. Лејард је одговорно на ноту Сава-пашину, у којој је овај бранно права турске полиције према иностранцима. На овај одговор одговорила је опет порта својом нотом од 11. ов. м., у којој је доказивала, да је етвар са Тефиком и протестантом Келером већ изравната и свршена, а што се тиче других начела по којима ће се порта владати у свом поступку према иностранцима, Сава-паша држи: прво, да порта прије свега има право, да свако лице, па ма то био и странац, на које падне сумња да је учинио какво злочинство или каква пријеступи, стави под предходни затвор, па ако је затворено лице странац, да за 24 сахата јави то дотичном консулату; друго, да турска влада има право, да сваку вјероисповједну пропаганду, којом се духовни узнемирују или се на ислам посредно или непосредно напада, спречи и угуши.

Тај одговор Сава-пашин није се много допао Лејарду, и он му је на то писмено одговорио, а и без тога настојаваће, да се најновији поступак турске владе према странцима, који се с капитулацијама, не слаже, практично не изводи. Уз енглеског посланика стоје у том питању и сви посланици осталих сила, које су с турском углавље капитулације, по којима турским властима без знања и саизвољења дотичног посланства или консулата, није допуштено казнити стране посланике. Но при свем том Сава-паша не да се заплашити, но хоће да прибави аржави турској према иностранцима потпуни државни ауторитет. Уз то још не устручава се Сава-паша резултати свакојаким начином енглескога посланика. Тако је дао, на велики ијед реченога посланика, декорисати министра полиције Хафиз-пашу, а кад је на то орган енглескога посланства »Commercial Advertiser« (Трговачки Вјесник) доио врло погрдан члавак по ређујући Хафиз-пашу с нарогушењем и појетлом, тада нареди Сава-паша, да се енглески лист угуши због тога, »што непријатељским језиком пише против владе и што се усудио да напада на права и повластице султанове.«

При свем том, што новац од ђумрука правилно утиче, влада у палати султановој велика оскудица у новцу, тако да прошле недеље нијесу могли исплатити ни месаре. Међу тимем зна се, да султан има обичај сваког мјесеца слати по неку суму новца у Енглеску, и да је он на тај начин у прошлој години »заштедио« и уложио у Енглеску банку маленост од 80.000 турских фуната.

Из Брусе јавља се, да се тамо чине огромне припреме за султана, јер се држи да ће се његова резиденција прије или послје тамо морати пренијети.

* *

Грчко питање ни се миче ни по миче. С једне стране султан не хоће још никако да потише ираду, без које се не могу отпочети нови преговори о новим пограничним линијама; с друге опет стране, при свем усилјању од стране Француске, Енглеска још никако не хоће да пристане на новопредложеној линији.

те молим вас — слушао сам често наше госпође, кад год сам их укорио што дјецу људски не облаче — сељачка дјеца иду и љети и зими скоро гола на су здравља од наше, овако утопљене и чуване дјеце.

Јаднице, оне кад виде у години дана један пут голишаво сељаче, или сељачка који им је у кошуљи и у гаћама, по сред зиме, дотјерно кола дрва, оне мисле, да су и сви остали живи и здрави у пркосе таког одјела. Оне не знају да је то само онај мајушни проценат нашег сељачког становништва, који је у пркосе свога начина живота преживио, благодарећи другим извјесним хигијенским односајима, који у варшосима нема. Једини крај наше државе, који могу рећи да се добро одијева, то су новоослобођени предјели; али то је појамно, сељак је у њима богастији него у многим крајевима наших старих граница. За што је богастији? Не то нек одговоре наши народни економпи.

Да погледамо и на куће у којима станује већина нашега народа. То су брвнаре, при бољем стању то су плетаре олицењене блатом, а само газде имају кућаце озидане од »слабог материјала«. Да уђемо у једну кућу, каквих има хиљадама у сред Шумадије. У једној огромној авлији, ограђеној све самим врљикама, у којима врљикама по цијелој Србији леже милиони динара упропашћени, у тој огромној авлији, имате једну зграду која се зове »кућа«. У ужем смислу онолико вајата, колико има ожењених задругара у породици, неколико кошева, једна »млекара« за бијели смок, виталица бунар, на сред авлије, и то је од прилике све. Свиње и живина тумарају свуда по авлији, што ни мало не увршава чистоћу. У којој је глав-

Како се из Атине јавља, остаће кабинет Комундуров у својем дојакошњем саству.

* *

У једном енглеском листу палазно на вијест да су Њемачка и Аустро-Угарска навалиле, да се сва помања питања, која дава са политично небо замућују, хитно и што прије ријеше а то само због тога, што хоће да имају чет и утврвен пут за рјешавање великих неких питања, које обје ове силе намјеравају да предузму. Због тога се Аустро-Угарска жури, да у споразумљењу са Србином ријешити жељезничко питање, због тога толика преша и око рјешења грчког питања, због тога и пресија на Румунску да што прије уреди питање са својим жуђелима и са жељезницама. Једино питање, код којег обје те силе не показују толико преше као код осталих, јест питање пригорско-арбанашко, а то с тога, што је баш ово питање намијењено да буде полазна тачка за велике планове, које је Аустрија у савезу са Њемачком предузела да изведе, а који — како исти енглески лист пише — не могу бити угодни по интересе енглеске.

На ову изјаву енглескога листа, која је у многим погледу значајна, чини пештански »Лојд« своје примједбе иза којих на сваком мјесту провирује коњска копита. Прије свега чини се Лојду, да није вјероватно то што тврди енглески лист, јер он нигдје не види какве хитне и преше, а ако то, што се каже да Аустрија и Њемачка хоће да изведе неке велике планове, буде зависило од рјешења грчког питања и питања о жељезницама ерским, онда ће се врло дуго чекати на изведење омијех планова. У осталом, Лојд не умије себи да замисли ниједнога политичног питања, које би Аустро-Угарска предузела да ријеша, а да неби и Енглеска у том рјешењу свога интереса налазила. Значајно је што при крају тијех примјетаба Андришићев Лојд наводи: »У омиће ми држи, да за Њемачку и Аустро-Угарску, ако већ једном дође вријеме акције и ова буде неизбјежна, само једино питање постоји, а при рјешавању тога питања за сигурно ће Енглеска бити на нашој страни.«

Разумијемо се. То ће рећи отвореним језиком: кад дође до боја између нас и Русије и до освојења истока, Енглеска ће бити на нашој страни. Али — можда и неће!

* *

Из Пловдива (престонице Источне Румелије) јављају, како је тамо велико огорчење проузроковала наредба, којом се забранило руским и бугарским официрима, да не смју држати славу онога дана, када је руска војска ушла у Пловдив. »Народни Глас«, радикални орган бугарски, изнио је на јавност тајну заповијест коју је тога ради издао генерал Штрекер и том приликом написао је ово: Није цужно било, да нас Рещид-паша (тако се по турски зове генерал Штрекер) тим поводом поддеђа, како смо ми вијерни поданици султанови. Ми то знамо још од онога времена, како нас је берлински конгрес усрећно одјевиши нас од браће наше на сјеверу. На пошљетку напада се у том чланку на генерала Штрекера, што је саме Нијемце довукао у земљу и примио у војничку службу а отпустио и

на зграда тако звана »кућа« то је зграда од брвана, бајаги ужуљених једно у друго, али ја сам на много мјеста у тијем »зидовима« од брвана могао провићти шаку. Покривена је зграда шапом, кровним, само је у среједи тога примитивнога крова проваљена једна рупа, која »врши дужност« оцака, али је често врло рђаво врши, јер готово је свагда, кад у кући гори ватра толико дима у њој, да су појамна силна запаљења очију по сељима. Та ватра гори у срејдини куће на не само голој, него често и врло влажној земљи, која заступа патос у кући. Над тим »огњиштем« о гвозденим веригама висе казаче с водом, крај ватре је лонац пасуља, или кунуса, а у пешелу су прециује с пројом. У том једном простору грије се цијела породица зими око ватре, ту се кува, ту се пере, ту се станује, а богме гдје нема вајата или собице са злосрећним пећима од лима, ту се сиња на земљи или на простртој слами. Дим је тако страпан, а и помрчина је тако велика у тој кући и дању, да врло често, па баш и зими, морају да се отворе и врата и једни прозорић, т. ј. капак од оне рупе у брвнинама, која је изрезана као прозор. Ако је на пољу много различна температура од оне у кући, онда су њени становници изложени такој промјани да су разболјевања од акутног ревматизма зглавкова врло честа. Ко год зна у како жалосној свези стоји та болест с органским фелерима у срцу, тај ће појмити да такве куће нијесу само извор дуготрајним очољама него и страшим болестима срца које са својом последицом, воденом болешћу, и многим акутним запаљењима које се људске животе у најбољем цијетју.

(Продужиће се).

заемарно толке способне Бугаре, Русе и друге Славене.

На овај чланак јако се ражљутно Штрекер-паша, те је попријетио Алекополу да ће с мјеста подијети остаци, ако уредник «Народна Гласа» због онога чланка не добије угор од владе. Међу тим је ова ствар изравната посредовањем руског консулата.

Изјаву министра иностраних дјела, барона Хајмерла у делегацијама у погледу Босне и Херцеговине није порта повољно примила, а најмање је с њом, као што се чини, султан сам задовољан. Абдул Хамид је тога мисљења да га сав свијет вара, Аустрија, њени министри и заступници, Каратеодори, Савфет-паша и т. д. Султану су увртјели у главу, да је Аустрија само за невољу на час окупирала Босну и Херцеговину те да ће, чим се мир и ред добро учврсти, одмах оставити те покрајине и предати их османлијама. У овој идеји утврдили су га многи бечки дописи у турским листовима. Сада треба само да ко спомене право становиште, што га Аустрија у том погледу заузима и већ је зло. Султан би, веле, желио радо, да се учини какова демонстрација против Аустрије.

Повећање њемачке војске сматра берлинска «Нац. Цгг.» као службени погреб савеза трију царева. С дубоким сажаљењем гледа споменути лист, како изчезава комбинација, која је била без сумње за Јевропу и јеропски мир од велике користи и с којом је увјек симпатизирао. Могуће је било, вели, сјединити те три државе, Њемачку, Русију и Аустрију у уговору, којему бијаше заједнички циљ политике споразум у свијем пријепорним питањима поименице у погледу преустројења истока. С начелом панславизма да се неможе споразумјети ни Аустрија ни Њемачка, као што се не би могла Русија и Аустрија слагати с Њемачком, када би тјерала своју политику са становишта пангерманизма. С начелима «Италије Преденте» да се такођер не би могла слагати Јевропа. — Што је разбили савез трију царева, то није политика кнеза Бисмарка или грофа Аврашија — већ тај случај, што је у Санстефанском миру замијењен државни интерес интересом начела, по којем се је имала уздржати славенска монархија и важност њезине политике. Ово панславистичко начело да је у првом реду направено против Аустрије. Славенско штање с рускога становишта да незначително друго, него питање аустријско, које би се имало ријешити против останака Аустрије. Њемачка би у том погледу могла остати пасивна или одговорити на то пангерманском политиком те примити у савез и Италију с њеним панталијанским идејама. Но које би биле томе последице? За сада, вели исти лист, да Њемачка још није у опрци са службеном Русијом,

«Д. Телеграф» писао је његов бечки дописник, да се је њемачки посланик договарао с руским кабинетом парадипријатељства Италије према Аустрији, а талијанска влада да се је изговарала јавним мњењем истичући неизбјегиве последице аустро-талијанскога рата, међу осталим и ту, да би Италија без сумње изгубила Млетачку. Како се с вјероватне стране увјерава, ова вијест лондонскога министарскога листа посве је вјетомелита. — Било јавно мњење у Италији како год, по изјавама министра Кајролија и самога краља Хујберта не може бити ни говора о том, да би се њемачки посланик био договарао с руским кабинетом о непријатељству Италије према Аустрији, а још мање о том, да би био њемачки посланик овлаштен на посредовање.

«Голос» је ових дана допио нов чланак под насловом «Темељ руско пољског споразума», у којем доказује, да се мора у државном интересу Русије тражити и наћи тај споразум. За сада је у истину пољско питање отворена рана на државном организму Русије, као што се једном згодом кнез Бисмарк изјавио. Што је мислило, то ваља заборавити те на једној и другој страни признати, да су животни интереси, на пољској страни бој за останака народа, а на руској сила државна државе, изавади постојеће сукобе. Да се коначно ријешити руско-пољско питање, треба темеља, на којем могу мирно постојати народни интереси Пољске уз државне интересе Русије. Ријеч «споразум», премда често разумљива и јасна, овдје се нишопи не може употребити. Мир међу Русијом и Пољацима не да се у један час успоставити; до тога мира не може се доћи под притиском каквога уводна чланка или под упливом каквога књижевне ласкавости. Прави искрени мир, када се најмање униште сви узроци, који су дали

повода међусобним тужбама, може бити тек онда, када се укине садање изнимно стање, када се отклони проклетство, које већ више од седамнаест година тишти пољски народ, те које је већ давно изгубило право својег останака. Једном ријечу, мир међу Русијом и Пољацима да ће настати, када удари ура, гдје ће се моћи с Пољацима, који броје толико милиона, поступати праведно као с руским поданицима. «Голос» је тога мњења, да је већ ударно тај еретни сат.

Домаће вијести.

— Као што смо у прошлом броју наговјестили, Њ. Височанство наш Књаз и Господар стигао је прошле недеље на Цетиње са свога пута кроз Црну Гору.

— Из Бара нам пишу, да је и тамошња школа прославила дан просвјетитеља српског, Св. Саве, на особит начин. После службе Божије ишло се је у школу, гдје су дјеца декламовала и пјевала а г. учитељ Бркановић држао сходну и поучитељну бесједу. Церемонији присуствовао је г. градоначелник са свијем корпорацијама, гдје изјави своје задовољство са школом и честиташе дјецу на лијепоме напретку. Свечаност добила је особит украс тјјем, што је својим присуством почастио и сви прваци римокатолички са г. Вакарком Коловићем на челу, као и сви знатнији Мухамеданци, те се најтецаху, да изразе своје особито задовољство са мјесном народном школом, и њенијем узвишењем настојањем у настави и васпитању а особито у равномјерном и племенитом његовању сваке вјероисповјести, благосиљајући Господара, коме такви заводи служе на дику.

После свечаности била је закуска у г. учитеља, којом су се приликом особито католици и мухамеданци у радости гомили, гледећи, гдје им дјечица дворе гоште и пјевају пјесме. Ту се је клицало и поздрављало узвишеном Господару и народној просвјети.

Књижевне вијести.

— На приказ стигле су нам од поштанијех писаца и издавача ове књиге:

Животи и дјела великих људи из свијех народа. Књига трећа. Сабрао и уредио М. Ђ. Милићевић. Биоград. Државна штампарија. 1879. Издање Чупићеве задужбине.

Швајцарска, њен устав, влада и њена самоуправа. Написао Ч. Хевер. Прево К. С. Таушановић. Биоград. Штампарија задруге штампарских радника 1880.

Истипр Краљ, или: Ослобођење Србије. Историјска приповјетка. Написао К. В. Власник и издавалац Конет. Трумпић. Брзотиском штампарије К. Трумпића у Митровици. 1879.

Černohorské povídky. Od Josefa Holečka. Dílu I. sv. 1. V. Praze. Nákladem vlastním. Tiskem Miltkého a Nováka. 1880.

Народни Лијечник. Поука о животу и здрављу. Пише др Милан Јовановић. Књига I. У Новом Саду. Издање штампарије А. Пајковића. 1880.

ОДГОВОРИ УРЕДНИШТВА.

Славној управи општине кртољске. — Изјаву Вашу не можемо саопштити у овом листу с тога, што држимо да би не само излишно него и штетно било да се та ствар наново потраза на јавност. Довољно је било да освјетљење цијеле немиле распри оно, што је ерцегновски дописник рекао у свом допису (в. бр. 46 «Гласа Црногорца» од пр. г.) и што му је на то одговорило представништво ерцегновске општине у својој изјави. Иза тога све што би се на јавност изнијело служило би само да се ствар још више замрени и да се омраза и огорчење пронаведе међу онијема, који су сопственим интересом својим позвани да се међусобно слажу. Ми не можемо бити судије у тој ствари, јер нијесмо посећени у подробности завјештања самога, али знамо да у општинском вијећу ерцегновском сједи људи разумни и честити Срби, који не ће допустити да се племенита намјера блажих завјештача на зло огрене и да се њиховим завјештањем расположи онако како они нијесу хтели а како неби угодно било по свеколике интересе нашега тамошњег народа. У овом случају ствар ова како му драго,

она се код добре воље међу браћом много лакше може размрени, него иначе.

ОДГОВОРИ УПРАВЕ.

Г. Удриху, кадету у Буђејовици (Чешка). — Од послата 4 фор. половином се исплаћује Ваш остатак за четир мјесца у прошлој години. Друга 2 фор. рачунају Вам се у четворомјесечну претплату од ове године. Ако се желите претплатити на цијелу ову годину, изволите нам послати још 4 фор.

Славној «Финцијској касини» у Панчеву. — Примили смо Вашу претплату уредно и лист Вам шаљемо од почетка ове године по старом календару. Чудимо се, како га не добијате, и не можемо да докучимо гдје лежи узрок.

Г. Шпирну Вукшићу у Каиру (Миср, Anglo-Egyptian Bank). — Цијело прошле године Вама се лист слао, а од нове године нијесмо Вам, лист слали, јер до то доба још није стигла била нова претплата за Вас. Чим ова стигне лист ће Вам се опремати.

Г. Јови Мијатовићу у Коњицу (Херцеговина). — За неплаћене писмо, у којем сте нам послали погоднију претплату од ф. 3. — одбијамо Вам поштарину од 30 новчића, коју смо ми морали платити. — Исти одговор дајемо и г. Стојану Матковићу, казацији у Сарајеву који нам је на исти начин послао погоднију претплату.

Славној Читавици у Петровом Селу (Лика). — Претплату Вашу примили смо и лист Вам уредно шаљемо одавде.

ТЕЛЕГРАМИ „ГЛАСА ЦРНОГОРЦА“.

МИНХЕН, 23. Јануара. — У посланичком дому Далер предложио умолити краља да не пристаје на нови закон о помножавању царевинске војске.

ПЕТРОГРАД, 23. Јануара. — Царица стигла амо и дочеана с одушевљењем.

ПАРИЗ, 23. Јануара. — У слијед једног несретног догађаја на железници асијерској пострадали су многе трговачке, филипцијске и индустријске радње у Паризу.

ЦАРИГРАД, 23. Јануара. — Изашла је правда Султанова, којом се потврђује устав општине протестантске.

ЛОНДОН, 24. Јануара. — Краљица отворила парламент. У престоној бесједи рече, да су одношаји према иностраним силама пријатељски. Догађаји, те су се зблили иза одгођења парламентавијех сједница дају ново јемство за одржање мира јевропског успостављеног на темељу уговора берлинског конгреса. Ипак остаје много да се учини у Турској, да би се тамо јело у ред све што је потовним ратом поремећено. За сада није могуће да се натраг позову трупе из Афганистана. Влада је одлучила да тамо тврђавама осигура границе, али жели у исто доба да подржава пријатељске одношаје са сувереним владоцем народа афганистанског. У бесједи изриче се надање, да ће се скориј успоставити јужно-афрички савез, и навјештава се, да ће се подијети законски пројекат за упрощење преноса баштинске својине.

ЛОНДОН, 25. Јануара. — У господском дому усвојена је адреса. Биконфилд изјавио, да питање о границама црногорским некад није имало бољи изглед на повољно рјешење него сад. Што се тиче Грчке, Француска је предложила 5 ов. м. да се употребе исти они кораци као на конгресу. У слијед тога Инглешка је учинила приједлог, од кога се нада, да ће се и оно питање скориј ријешити.

О Г Л А С И.

У књижари Ј. Павловића НА ЦЕТИЊУ

могу се добити:

КАЛЕНДАРИ за годину 1880:

- ОРАО ф. — 50 н.
- СРПСКИ СОКО » — 50 н.
- ПАНЧЕВАЦ » — 30 н.
- ЦАРИБ » — 20 н.

СРПСКИ ЛЕТОПИСИ сви од г. 1858 (књ. 98) па до г. 1877 (књ. 120). Цијена им је по 50 н., 80 н. и 1 фор. а. вр.

Штампарија Ј. Павловића

у Сремским Карловцима

снабђевена са два ручна преса, цијелим прибором штампарским и су 50 цоната разноврених слова, старијех и новијех, по највише ћирилицких, може се купити за 1200 фор. а. вр.

Штампарија је згодна за какву мању варош.

Ради даљих услова ваља се обратити или самом имаоцу штампарије на Цетиње, или Кости Павловићу трговцу у Сремским Карловцима. (10—12).

Шпедиционарска и комисионарска радња **Ј. БНАТОВИЋА** у Бечу (L. Grashofgasse 4.) препоручује се за набављање свакогврсног еснапа из првих извора, као и за подвоја еснапа жељезницом и паробродом са врло умјереном хасном. (8—20)

ПОШТАРСКИ

ЗИМЊИ РАСПОРЕД

поласка и доласка пошта од данас до свршетка Марта 1880.

ЛИСТНА ПОШТА полази са Цетиња у понеђељак, у уторак и у сриједу. Предавање до 10 и по ура у јутро.

Долази из Котора у уторак, сриједу и четвртак. Радавање у 8 ура у јутро, ако пароброд стигне на вријеме.

ДЕЛИЖАНЦА полази са Цетиња у неђељу у 5 ура у јутро. Предавање у суботу до 5 ура по подне.

Долази из Котора у понеђељак, радавање у 12 ура у подне.

Канцеларија је сваки дан отворена од 8 ура до 11 у јутро а од 3 до 5 по подне Цетиње, 24. Септембра 1879.

Управитељство Књ. црногорске поште.

На знање.

Са многих страна стижу нам од наших претплатника и других пријатеља тужбе и жалбе, како им лист овај неуредно долази а по који број да им и изостаје, па ето прије неки дан нађосмо и у «Обзору» такву једну жалбу на неуредно долажење и изостајање нашега листа. Нарочито претплатници наши из Босне и Херцеговине шаљу нам подобне тужбе.

Ми смо и по дужности својој и услужед толиког жаљења са стране тражили и добили увјерење како код експедиције овога листа тако и на самој оvd. књаж. црног. пошти, да се лист наш одавде свакоме уредно шаље.

Преко граница наше државе ми нијесмо у стању улазити у траг могућњем злоупотребама на ц. к. поштама, па с тога не можемо ни носити одговорности за неуредно достављање и изостајање нашега листа, проузроковано тим поводом. Не го само г. г. претплатници имају право тражити на својим дотичним поштама објашњења за такве појаве, и ми их молимо да то учине па да нам јаве, а ми ћемо онда и томе ваља умјети лијека потражити. Нарочито молимо г. г. претплатнике из Босне и Херцеговине, да нам с доказима поткријуне оне тужбе које су нам с онијех страна толико пута долазиле, а које ми из разнијех обзира до сада нијесмо хтели износити на јавност, на име: да на тамошњим поштама имају неки чиновници хрватске народности, који у својим уредима мјесто савјесног вршења дужности тјерају своју личну полатику, па како им је мрско све што је српско, то некаљују своју мржњу и на српским листовима, међу које, на велику пакост тијем и подобнијем хрватскијем занешњацима, има срећу и наш лист да се броји.

Ми смо увјерени, да висока земаљска влада у Босни и Херцеговини не може ни жељети ни трјети таквијех чиновника у својем подручју, те кад би се оно, што нам се доставља о тијем чиновницима, збиља и доказало, лијек би се с мјеста нашао за неуредно достављање и изостајање нашега листа, које имају да подносе наши претплатници у Босни и Херцеговини.

Цетиње, 25. Јануара 1880.

Управа

«ГЛАСА ЦРНОГОРЦА».